

تاریخ هنر

* مؤلف: ه. و. جنسن با همکاری دوراجین جنسن / پرویزمرزبان

* ناشر: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی

* سال نشر: ۱۳۶۸

* نوبت چاپ: دوم

* محل نشر: تهران

معرفی کل کتاب از نظر شکل و محتوا:

کتاب «تاریخ هنر» ترجمه‌ای از متن انگلیسی «History of Art»، چاپ شانزدهم، سال ۱۹۷۱ میلادی، انتشارات «Harry N. Abrams» نیویورک است که به وسیله آقای «هورست ولدمار جنسن»^۱، استاد هنرهای زیبا دانشگاه نیویورک و رئیس بخش هنرهای زیبای «کالج واشنگتن اسکوتر» وابسته به آن دانشگاه با دستکاری و همکاری همسرش، خانم دوراجین جنسن^۲ که ایشان نیز هنرشناس و مدرسی عالی‌قدر می‌باشد، تألیف شده است. شایان ذکر است که از همین دو مؤلف کتاب‌های دیگری نیز در زمینه تاریخ هنر، تاریخ نقاشی و غیره به طور مشترک، منفرد و حتی با همکاری مؤلفی دیگر، چاپ و منتشر شده است که برای مثال نمونه‌های زیر را می‌توان ذکر نمود:

H.W. Janson, Dora Jane Janson: *The Story of Painting: From Cave Painting to Modern Times*

H.W. Janson, Dora Jane Janson: *The Picture History of Painting*
Histoire de la peinture,

H.W. Janson, Dora Jane Janson: *Key Monuments of the History of Art: A Visual Survey*

H.W. Janson, Dora Jane Janson: *The Story of Painting*

Getlein, Frank, H.W. Janson, Dora Jane Janson: *The Standard Treasury of the World's Great Paintings*

1.Horst Woldemar Janson

2.Dora Jane Janson

کتاب تاریخ هنر، به زبان اصلی یکی از پرفروش‌ترین کتاب‌ها بوده و متن آن به ده‌ها زبان برگردانده و ترجمه شده است، به طوری که با الحاق مطالب و گزارش‌هایی تازه، که پیاپی به چاپ‌های جدید آن افزوده گردید، این کتاب به عنوان مأخذ و مرجعی برای مطالعه دانشجویان بسیاری از دانشگاه‌های معتبر جهان درآمد. ترجمه فارسی این کتاب را دکتر پرویز مرزبان، که از محققان و مدرسان هنر و نیز از جمله افرادی است که آشنایی کافی با زبان‌های انگلیسی و فرانسه دارد، انجام داده است. از طرفی چاپ دوم این کتاب را نیز سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، در شمارگان ۳۰۰۰ نسخه، همراه با اصلاح برخی کاستی‌های ترجمه نخستین و به‌کارگیری واژه‌های فنی درست (و یا به تعبیر خود مترجم محترم کتاب «واژه‌های نو ساخته» در متن) و استفاده از امکانات مناسب برای چنین آثاری (همانند کاغذ گلاسه و صحافی خوب) به‌صورت رنگی و سیاه و سفید منتشر نموده است.

کتاب تاریخ هنر، پژوهشی در هنرهای تجسمی از سپیده دم تاریخ تا زمان حاضر می‌باشد. موضوعات این کتاب را می‌توان جدای از بحث هنرمند و مردم زمانش، از نظر محتوا به چهار بخش کلی و فصول فرعی مرتبط با عناوین تقسیم کرد:

۱. دنیای کهن (هنر بشر پیش از تاریخ، هنر مصری، هنر خاور نزدیک باستان، هنر اژه‌ای، هنر یونانی، هنر اتروریایی یا اتروسک، هنر روحی، هنر صدر مسیحیت و هنر بیزانسی)؛

۲. قرون وسطی (هنر اسلامی، هنر قرون وسطایی پیشین، هنر روحی‌وار یا رومانسک، هنر گوتیک)؛ ۳. رنسانس (نقاشی و پیکرتراشی و هنرهای چاپ دستی در دوران گوتیک پسین، رنسانس پیشین در ایتالیا، رنسانس مترقی در ایتالیا، شیوه‌گری و تمایلات هنری دیگر، رنسانس در شمال، شیوه باروک در ایتالیا و آلمان، شیوه باروک در فنلاند، هلند و اسپانیا، شیوه باروک در فرانسه و انگلستان)؛ ۴. دنیای نوین (شیوه نوکلاسیک و شیوه رومانتیک، رئالیسم و امپرسیونیسم، پس از امپرسیونیسم، نقاشی و پیکرتراشی در قرن بیستم و معماری قرن بیستم).

البته تمامی بخش‌ها و فصول و همین‌طور گفتارهای آغازین و پایانی کتاب با تصاویر، لوح‌ها، نقشه‌ها و طرح‌های متعدد رنگی و سیاه و سفید و توضیحات مربوطه همراه است که کمکی شایان در شناخت اثر و پدیدآورندگان این هنرها در دوران مختلف و درنهایت

فهم تاریخ هنر، از سپیده دم تاریخ تا زمان حاضر به دانشجویان و مطالعه‌کنندگان می‌کند. این نوع به کارگیری ابزار و فنون مناسب با ارائه فهرست راهنمای الفبایی، در صفحات ۵۸۹ الی ۶۰۱ و همین‌طور عرضه منابع لاتین مربوط به صورت تفکیکی برای بخش‌ها و فصول مختلف کتاب، جهت مطالعه بیشتر با عنوان انگلیسی «Books for Further Reading» و یا با عنوان فارسی «کتابنامه» در صفحات ۶۰۳ الی ۶۱۲، کامل گردیده است.

این کتاب به عنوان منبع مورد استفاده دانشجویان رشته‌های مختلف هنر، معماری، باستان‌شناسی، پژوهش هنر، فلسفه هنر، تاریخ و تاریخ هنر، در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا برای دروس مربوط به تاریخ هنر (۱) و (۲)، آشنایی با هنر، تاریخ هنر جهان، معماری جهان، هنر شرق، تاریخ و فلسفه هنر و غیره استفاده می‌شود.

کتاب تاریخ هنر، به دلیل نقاط قوت شکلی و محتوایی؛ تقسیم‌بندی خوب و کلی موضوع بر اساس سیر تاریخی؛ تقسیم‌بندی قابل قبول تمدنی دوران، منطبق بر نظریه سه‌گانه اعصار دانشمند باستان‌شناس دانمارکی، که مورد پذیرش باستان‌شناسان و مورخان جهان می‌باشد؛ اقدام بسیار به جای ناشر و مترجم در تهیه ترجمه و افزودن فصل‌های هنر ایرانی (ص ۵۸ الی ۶۵) و هنر اسلامی (ص ۱۹۱ الی ۲۱۴) و نیز اعراب‌گذاری صحیح واژه‌ها و اسامی در متن (به دلیل تسلط مترجم محترم به زبان‌های انگلیسی و فرانسه و همین‌طور راهنمایی و مشاوره گرفتن از صاحب‌نظرانی همچون مرحوم استاد مجتبی مینوی و دیگران) و نیز عرضه توضیحات بیشتر برای برخی مطالب در داخل پراکنش؛ مرجعی نسبتاً جامع (علی‌رغم نپرداختن به هنر خاور دور، شبه‌قاره و آفریقا) برای استفاده دانشجویان رشته‌های مربوط و پژوهشگران و هنرمندان جامعه است.

نتیجه داوری و ارزیابی کتاب به شرح زیر خلاصه می‌شود.

الف) نقاط قوت:

۱. رعایت قواعد زبان فارسی و اصول ترجمه، به دلیل تسلط و سابقه تدریس مترجم محترم به زبان‌های فارسی، انگلیسی و فرانسه، همین‌طور تحقیقات و مطالعات و ترجمه‌های ایشان در زمینه هنر، تاریخ و تمدن و غیره، در عین حال مشاوره با استادان صاحب‌نظر.

۲. به‌کارگیری اصطلاحات و واژه‌های تخصصی خوب و موفق، همچنین افزودن توضیحات لازم و سودمند در داخل پرانتزها برای واژه‌ها و اسامی در تمام بخش‌ها و فصول و همچنین تنظیم واژه‌نامه فارسی و انگلیسی الفبایی (صفحات ۵۸۳ الی ۵۸۷).

۳. استفاده از فنون و ابزارهای لازم برای تفهیم موضوعات و نمایش آثار هنری دوران مختلف با استفاده از تصاویر، لوح‌ها، نقشه‌های رنگی و سیاه و سفید با ذکر توضیحات فنی و محل نگهداری آن آثار و همین‌طور ارائه فهرست راهنمای الفبایی (در صفحات ۵۸۹ الی ۶۰۱) و تنظیم جدول‌های رئوس رویدادهای هم‌زمان چهارگانه برای چهار بخش کل کتاب با بیان شماره تصاویر سیاه و سفید و رنگی و ارائه مشخصات دوران رواج و تعیین آثار هنری آن دوره در همان جداول (صفحات ۵۶۲ الی ۵۱۸).

۴. جامعیت بخش‌ها و فصول و مطابقت محتوای متن با فهرست مطالب.

۵. ارائه منابع برای مطالعه بیشتر و تکمیلی در انتهای کتاب (ص ۵۵۱ الی ۵۵۹).

۶. داشتن فصولی با عناوین «آغاز گفتار» (ص ۱ الی ۱۱) و «پایان گفتار» که آغازگفتارها به مباحث نظری هنر و هنرمند و مردم‌زمانش پرداخته و پایان‌گفتارها به پیوستگی میان خاور و باختر می‌پردازد.

۷. تهیه و برگردان تمام بخش‌های اصلاحی و تکمیلی که مؤلف (جنسن) در آخرین چاپ‌های زبان اصلی کتاب انجام داده است.

۸. تألیف دو فصل مستقل راجع به هنر ایرانی و هنر اسلامی همراه با سفارش ناشر محترم به خاورشناس معروف، آقای ریچارد اینگه‌اوزن و ترجمه کامل و افزودن آنها با تصاویر مربوط به متن فارسی.

ب) نقاط ضعف:

۱. به روز نبودن پاره‌ای از اطلاعات کتاب با توجه به یافته‌های جدید هنری که دانشمندان و مراکز تحقیقاتی و پژوهشی هنر، تاریخ هنر و باستان‌شناسی در سال‌های اخیر ارائه کرده‌اند، همانند فرضیات جدیدجین کالوت^۱ دانشمند فرانسوی در مورد هنر پیش از تاریخ و نیز تحقیقات آزمایشگاهی باستان‌شناسان در آزمایشگاه موزه لوور درباره هنر پیش از تاریخ.

۲. در بخش هنر و تاریخ هنر دنیای باستان، نادیده گرفتن هنر خاور دور (چین، ژاپن، تایلند و ...)، هنر شبه قاره هند و پاکستان، آمریکای پیش از کریستف کلمب، هنر بومیان آمریکا، آفریقا و اقیانوسیه. هرچند مؤلف محترم با اضافه نمودن مطلب پایان گفتار و عنوان بحث پیوستگی میان خاور و باختر در صفحات ۵۵۱ الی ۵۵۹ در صدد برطرف کردن این مشکل برآمده است، مطالب افزوده کفایت و جامعیت لازم را ندارد.

۳. به جای عنوان کتابنامه بهتر است معادل متن لاتین نسخه اصلی، «کتاب‌هایی برای مطالعه بیشتر و آینده» استفاده شود. چون در کتاب از شیوه ارجاع‌دهی به منابع با شماره مربوط استفاده شده است.

ج) پیشنهادهای:

۱. تهیه و افزودن فصل‌های هنر خاور دور (چین، ژاپن و ...)، هنر شبه قاره (هند، پاکستان و ...)، هنر آمریکای پیش از کریستف کلمب، هنر بومیان آمریکا، آفریقا و اقیانوسیه، چه به صورت مستقل و چه در بخش هنر دنیای کهن در چاپ‌های جدید کتاب.

۲. به روز نمودن کتاب با توجه به آخرین چاپ‌های لاتین و انگلیسی در اروپا و آمریکا و چاپ رنگی کلیه تصاویر در ترجمه فارسی تا در بهره‌برداری علمی و هنری، تجزیه و تحلیل هنری و تاریخی و غیره، دانشجویان و استادان با مشکل مواجه نشوند.

– از آنجا که سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی در استفاده از فن‌آوری‌های نوین و انتشار آثار مرجع خود همانند: مجموعه تاریخ تمدن، نشر الکترونیکی و چند رسانه‌ای به صورت CD و غیره اخیراً گام‌های مثبتی برداشته است، پیشنهاد می‌گردد در انتشار کتاب تاریخ هنر نیز به روش یاد شده اقدام شود یا در چاپ جدید کتاب به روش سنتی و معمولی، حداقل از نوع کاغذهای ویژه گلاسه استفاده شود تا وزن و حجم کتاب به یک سوم تقلیل یافته و استفاده و حمل و نقل آن برای دانشجویان و استادان راحت‌تر گردد.

۳. با توجه به ناآشنایی دانشجویان به تلفظ صحیح برخی واژه‌ها، اصطلاحات و سبک‌های هنری، اسامی تمدن‌ها، اماکن و غیره پیشنهاد می‌شود در چاپ جدید کتاب در اعراب‌گذاری آنها و نیز بیان اسامی، اصطلاحات و واژه‌ها به صورتی که در دانشگاه‌ها و مراکز علمی مرسوم و متداول است اقدام گردد تا بدین طریق مشکل تلفظ نیز حل شود.